

**ВИЗНАННЯ ПРАВА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ,
ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ СОЦІАЛЬНЕ БУТТЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ****RECOGNITION OF LAW AS A WAY TO PROTECT PERSONAL NON-PROPERTY
RIGHTS THAT ENSURES THE SOCIAL LIFE OF A POLICE OFFICER IN UKRAINE**

У статті досліджено сутність визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні. Наголошено на актуальності цього дослідження, що обумовлено специфікою прав та інтересів особи поліцейського в Україні. Визначено наукові підходи щодо розуміння сутності категорії «визнання права». Надано авторське бачення поняття «визнання особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні». З'ясовано, що забезпечення особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні пов'язано з інститутом цивільно-правового захисту, що передбачає різні способи такого захисту. Одним з таких способів цивільно-правового захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні є визнання права. Констатовано, що визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, які забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні, потребує подальшого наукового дослідження з огляду на специфіку цієї категорії особистих немайнових прав поліцейського в Україні. Сформульовано висновок про те, що визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні означає підтвердження (констатацію) наявного особистого немайнового права (права на ім'я, на власне зображення, на особисті папери), мета якого – усунення правової невизначеності, формалізація наявного правовідношення, що резюмує: застосування цього способу захисту має характер підтвердження права, а не наділення правом, оскільки спірне правовідношення в цьому випадку не перетворюється, а залишається в незмінному вигляді.

Ключові слова: *цивільно-правовий захист, способи, визнання права, особисті немайнові права, поліцейський, Україна.*

The article explores the essence of recognizing the law as a way to protect personal non-property rights that ensure the social existence of the police in Ukraine. The relevance of this study is emphasized, which is due to the specific rights and interests of the police officer in Ukraine. Scientific approaches to understanding the essence of the category "recognition of law" are identified.

It is established that the provision of personal non-property rights that ensure the social existence of a police officer in Ukraine is associated with the institution of civil protection, which provides for various ways of such protection. One of the ways of civil protection of personal non-property rights that ensure the social existence of a police officer in Ukraine is the recognition of the right.

The author's vision of the category "recognition of personal non-property rights that ensure the social existence of a police officer in Ukraine" is given.

It is stated that the recognition of the law as a way to protect personal non-property rights that ensure the social existence of the police in Ukraine requires further scientific study given the specifics of this category of personal non-property rights of the police in Ukraine.

It is concluded that the recognition of the right as a way to protect personal non-property rights that ensure the social existence of the police in Ukraine means confirmation (statement) of existing personal non-property rights (name, self-image, personal papers), the purpose of which is to eliminate legal uncertainty, formalization of the existing legal relationship, which summarizes: the application of this method of protection is in the nature of confirmation of the right, not the granting of the right, because the existing disputed legal relationship in this case is not transformed, but remains unchanged.

Key words: *civil protection, methods, recognition of rights, personal non-property rights, ensuring social life, policeman.*

Актуальність теми дослідження. Питання дотримання та захисту прав та основоположних свобод поліцейського в Україні набувають актуальності у зв'язку із сучасною ситуацією, коли поліцейського знімають під час виконання ним службових обов'язків без його згоди, принижують його честь, гідність і ділову репутацію тощо.

Конституція України як Основний закон держави закріпила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Таким чином, утвердження й забезпечення прав та основоположних свобод поліцейського в Україні є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави, що зумовлено приведенням вітчизняного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу.

Ураховуючи зазначене, слід наголосити, що актуальності набувають питання не лише захисту конституційних прав та основоположних свобод поліцейського, а й його особистих немайнових прав, що забезпечують його соціальне буття (регламентовані чинним цивільним законодавством).

Водночас забезпечення особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні пов'язано з інститутом цивільно-правового захисту, що передбачає різні способи такого захисту. Одним з таких способів цивільно-правового захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні є визнання права.

Таким чином, дослідження такого способу цивільно-правового захисту як визнання права особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні є актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що в Україні залишаються недостатньо дослідженими питання визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського, що підтверджує актуальність і своєчасність обраної нами тематики наукової статті. Загалом науково-теоретичне підґрунтя цього дослідження становили праці таких представників цивілістичної науки України, як В. В. Басюк, Ю. В. Білоусов, С. О. Бородавський, О. М. Буханевич, П. О. Гвоздик, Н. В. Коробцова, О. В. Кохановська, Л. В. Красицька, Т. В. Лісничка, С. В. Лозінська, В. В. Луць, К. С. Науменко, С. О. Сліпченко, І. В. Спасібо-Фатєєва, Р. О. Стефанчук, Н. А. Френдій, Р. Б. Шишка, С. В. Ясечко, А. Г. Ярема та ін. Зазначені цивілісти зробили значний внесок у розвиток науки цивільного права, проте донині потребує висвітлення проблематика особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття особи поліцейського в Україні. Отже, варто констатувати, що поза увагою вчених залишилися питання щодо цивільно-правового захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні, що наразі потребує детального вивчення.

Метою статті є дослідження визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання цивільних прав поліцейського стає надзвичайно актуальним на тлі суспільних перетворень, що відбуваються в Україні. Стаття 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Це зумовлює потребу в належній правовій охороні [2, с. 220]. У цьому контексті слід навести позицію К. С. Науменко, яка вказує, що цивільно-правовий захист прав і свобод людини та громадянина в будь-якій цивілізованій та демократичній країні передбачає широкий спектр способів та засобів з реалізації й забезпечення такого захисту. Задля забезпечення адекватного та своєчасного захисту особистих немайнових прав особи, що забезпечують її соціальне буття як частини загальних цивільних прав, необхідною є наявність

як прямих, так і попереджувальних (превентивних) важелів впливу на конфліктні ситуації. Одними з найважливіших способів захисту прав особи вважають ті, що реалізуються через судові органи, адже рішення в цих спорах є обов'язковими для виконання всіма сторонами конфлікту. Визнання права є способом захисту, що закріплений на законодавчому рівні та передбачає реалізацію через органи судочинства [3, с. 83–84].

Цивільний кодекс України в ст. 16 серед переліку способів захисту цивільних прав та інтересів поліцейського закріпив визнання права [4], проте не надав легального визначення вказаному способу захисту особистих немайнових прав, які забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні, що потребує детального з'ясування.

Варто зауважити, що поняття «визнання», відповідності до академічного тлумачного словника української мови, означає: 1) дія за значенням – визнати; 2) те, в чому хто-небудь признається; 3) загальна позитивна оцінка когось-небудь в суспільстві [5, с. 399]. Водночас право визначено як систему встановлених, або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, що виражають волю пануючого класу (в експлуататорському суспільстві) або всього народу (у соціалістичному суспільстві) [6, с. 506].

Цивілісти поняття «визнання права» трактують по-різному, крізь призму предмета власного дослідження. Так, наприклад, Р. В. Падун визнанням права вважає судовий спосіб захисту цивільних прав та інтересів, який обов'язково потребує відображення в судовому акті, що підтверджує наявність суб'єктивного права, яке не визнають інші учасники (учасник) цивільних правовідносин [7, с. 3]. Натомість В. Скрипник наголошує, що «визнання права – особливий спосіб захисту, оскільки саме він дозволяє усунути невизначеність у суб'єктивному цивільному праві, і відповідно, уникнути перешкод у його реалізації» [8, с. 84].

Визнання особистого немайнового права є способом захисту, за яким визнається наявність в особи певного особистого немайнового права, що було порушене чи наявність якого оспорювалося з боку інших осіб. Вказана специфіка визначає той факт, що застосування цього способу може відбуватися лише в юрисдикційній (переважно судовій) формі. Вимогу про визнання права зазвичай заявляють самостійно та не згадують у комплексній вимозі чи не заявляють як передумову інших вимог.

Вчений А. Г. Ярема зазначає, що характерною рисою захисту права шляхом його визнання є те, що цей спосіб не вносить жодних змін до наявних правовідносин. Рішення суду про визнання права лише надає їм чітку визначеність. Крім того, Цивільний кодекс України містить норми, які дають змогу шляхом визнання права захистити й цивільний інтерес. У разі визнання судом права в таких випадках фактично встановлюється те цивільне право особи, яке до цього не існувало, а виникає лише з моменту набрання рішенням суду про визнання права законної сили [9, с. 36].

Досліджуючи способи цивільно-правового захисту особистих немайнових прав, Р. О. Стефанчук наголошує, що «визнання особистого немайнового права» є способом захисту, за яким визнається наявність в особи певного особистого немайнового права, що було порушене чи наявність якого оспорювалося з боку інших осіб. Вказана специфіка визначає той факт, що застосування цього способу може відбуватися лише в юрисдикційній (переважно судовій) формі [10, с. 195].

Згідно із загальним правилом, визнання права як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, є засобом усунення невизначеності у відносинах між суб'єктами, створення необхідних умов для його реалізації та запобігання з боку третіх осіб дій, що перешкоджають його нормальному здійсненню [3, с. 84–85].

Таким чином, зазначений спосіб захисту застосовується тоді, коли як такого порушення права ще немає, але це особисте немайнове право оспорується (чи існує реальна погроза) іншою особою. Така ситуація ускладнює чи взагалі унеможливорює його використання [12, с. 302].

Отже, з наведеного випливає цілком слушний висновок про те, що визнання права теоретично є досить ефективним способом урегулювання спірних ситуацій у частині захисту особистих немайнових прав, що забезпечують повноцінне соціальне буття громадянина [3, с. 83–84]. Проте практично такий спосіб використовується неналежним чином через низьку правову обізнаність громадян зі своїми конституційними можливостями із захисту власних особистих немайнових прав. Зміст визнання права становить підтвердження існування певного права або підтвердження відсутності права, підтвердження існування обов'язку, правовідносин. Підставами для застосування цього способу захисту права є порушення, оспорування, невизнання права чи загроза вчинення таких дій у майбутньому. Особами, які можуть застосовувати визнання права, є суд та безпосередньо учасники правовідносин, а саме зобов'язана особа [13, с. 179].

На сьогодні визнання права є одним із найпоширеніших і найдієвіших способів цивільно-правового захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні. Особливістю зазначеного способу цивільно-правового захисту цивільних прав та інтересів є розгляд і вирішення конфліктної ситуації судовим органом із винесенням відповідної ухвали. Значущістю вирізняється також складова попереджувального характеру, що дає змогу унеможливити подальше поширення правопорушення та неправомірної поведінки, а також соціальних негативних наслідків для особи – носія особистих немайнових прав.

Висновки. Отже, пропонуємо поняття «визнання особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні» визначити як спосіб цивільно-правового захисту, що становить пред'явлення претензій однієї зі сторін спору про підтвердження наявних прав та обов'язків, які та чи інша особа мала до їх порушення, виключно в судовому порядку.

Наголошено, що визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні означає підтвердження (констатацію) наявного особистого немайнового права (права на ім'я, на власне зображення, на особисті папери), мета якого – усунення правової невизначеності, формалізація наявного правовідношення, що резюмує: застосування цього способу захисту має характер підтвердження права, а не наділення правом, оскільки спірне правовідношення в цьому випадку не перетворюється, а залишається в незмінному вигляді.

Таким чином, визнання права як способу захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні потребує подальшого наукового опрацювання з огляду на специфіку зазначеної категорії особистих немайнових прав поліцейського в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Марініч Ж. С. Право на повагу честі та гідності поліцейського під час спілкування державною мовою з громадянами України. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи* : зб. наук. пр. 2018. С. 220–222. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/12259/1/%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%bc%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%b2%20%d1%8e%d1%80%d0%b8%d1%81%d0%bf%d1%80%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%86%d1%96%d1%97%20%d0%a71_p221-223.pdf.
3. Науменко К. С. Визнання права як спосіб цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. *Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 21–22 трав. 2016 р. Суми : Ельдорадо, 2016. С. 83–85.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>.
5. Словник української мови: в 11 томах. Т. 1, 1970. С. 399.
6. Словник української мови: в 11 томах. Т. 7, 1976. С. 506.
7. Падун Р. В. Визнання права як спосіб захисту цивільних прав та інтересів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 18 с.
8. Скрипник В. Визнання права як спосіб захисту речових прав. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 82–87.
9. Ярема А. Г. Система способів захисту цивільних прав судом. *Вісник Верховного суду України*. 2009. № 12. С. 34–39.
10. Стефанчук Р. О. До питання про особисті немайнові відносини як структурну складову предмета цивільного права. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2005. № 23. С. 143–147.
11. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2007. 541 с.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 3-тє вид., переробл. і доповн. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. Київ : Юрінком Інтер, 2008. Т. I. 832 с.
13. Цивільне право України: навч. посіб. / Ю. В. Білоусов, С. В. Лозінська, С. Д. Русу та ін. ; за ред. Р. О. Стефанчука. Київ : Прецедент, 2005. 448 с.